

«Φιλάργυρος»

/ Γενικά

Η παρουσίαση θεατρικών έργων» μας δίνει το ερέθισμα να καταδυθούμε στα κείμενα τους, να ανασύρουμε μαργαριτάρια και να τα προσφέρουμε στους αναγνώστες της «Ενοριακής Ευλογίας» με τα σχόλιά μας.

Η κωμωδία του κορυφαίου Γάλλου κωμωδιογράφου Μολιέρου (1622-1673) ο “Φιλάργυρος” που ενέπνευσε τον “Εξηνταβελώνη” του Κωνσταντίνου Οικονόμου του εξ οικονόμων (1870-1857) και τον “Φιλάργυρο” της Ζακυνθίας Ελισάβετ Μουτζά-Μαρτινέγκου (1801-1832) παίζεται στο Εθνικό Θέατρο σε σκηνοθεσία Γιάννη Μπέζου.

Στην πρώτη σκηνή του έργου έχουμε ένα διάλογο ανάμεσα στην κόρη του Αρπαγκόν Λίζα και τον Βαλέριο οικονόμο του πατέρα της. Είναι αμοιβαία ερωτευμένοι και θέλουν να παντρευτούν. Με το στόμα της Λίζας ο συγγραφέας επισημαίνει αυτό που συμβαίνει στη ζωή «Μα πióτερο απ’όλα φοβάμαι, Βαλέριε, την αλλαγή της καρδιάς σου κι’ εκείνη την εγκληματική ψυχρότητα με την οποία πληρώνουν οι άντρες πολύ συχνά την αγάπη μιας ολόθερμης κι’ αθώας καρδιάς».

Η ζωή δεν είναι παθητική μεταφορά με το όχημα του χρόνου μέσα από όμορφα τοπία. Είναι μια συνειδητή πορεία προς την ηθική τελείωση που σημαδεύεται από χαρές και λύπες, αποτυχίες και επιτυχίες, άνεση και δυσκολίες, απολαύσεις και

πόνος. Και ο γάμος είναι συμπόρευση προς το τέρμα της ηθικής τελειώσεως. Αν άντρας και γυναίκα που αποφασίζουν να ενώσουν την ζωή τους δεν έχουν το κοινό αυτό όραμα, αν δεν έχουν τον ίδιο προσανατολισμό ζωής, αν δεν έχουν τα ίδια πνευματικά κριτήρια για τα ουσιώδη του βίου, τότε συμπόρευση δεν πραγματώνεται. Ακόμη κι' αν ο έρωτας έδωσε τον αρχικό σπινθήρα, ηφλόγα του δεν θα καύσει την εγωπάθεια, μάλλον θα την επιτείνει. Τον αρχικό ενθουσιασμό, που παραβλέπει και υπερνικά δυσκολίες και προβλήματα, διαδέχονται αδιαφορία, πλήξη, αντιπαλότητα. Ο έρωτας δεν αναβαθμίζεται σε θυσιαστική αγάπη.

Ο Βαλέριος διαβεβαιώνει την Λίζα: "...Σ' αγαπώ τόσο, που η αγάπη μου θα βαστάξει όσο κι' η ζωή μου η ίδια". Και ο διάλογος συνεχίζεται με την μετάδοση της σχετικής πείρας του Μολιέρου.

Μιλώντας για την σημασία της πείρας των μεγαλύτερων και την αξία της γνώμης τους, ο Κλεάνθης λέει στην αδελφή του Λίζα: "Τέλος πως πρέπει να 'χουμε εμπιστοσύνη στην φρονιμάδα τους περισσότερο παρά στο δικό μας το τυφλό πάθος, που τις περισσότερες φορές γκρεμίζει τους νέους σε βάραθρα, καταστρεπτικά".

Όπως όλα τα πάθη έτσι και το ερωτικό τυφλώνει. Η λογική παροπλίζεται. Φρόνιμο να αξιοποιούμε την πείρα και την γνώση των μεγαλύτερων, γονέων και άλλων, ιδίως φωτισμένων πνευματικών.

Στριμωγμένος από την τσιγγουνιά του πατέρα του Αρπαγκόν, ο γιος του Κλεάνθης επιστρατεύει τον υπηρέτη του Σαίτα να του βρει δανειστή. Ο Σαίτας προσπαθεί, αλλά το πράγμα δεν είναι τόσο εύκολο. "Μα την πίστη μου, κύριε, όσοι γυρεύουν δανεικά είναι πολύ δυστυχισμένοι άνθρωποι. Και τραβάνε το διάολό τους σα βρεθούν, όπως εσείς στην ανάγκη να πέσουν στα νύχια των τοκογλύφων" του λέει. "Δεν είν' εύκολες οι θύρες εάν η χρεία τες κουρταλή" θα γράψει ο Διονύσιος Σολωμός.

Και ο μεν Κλεάνθης δεν έπεσε στα νύχια τοκογλύφων. Εμείς, άτομα, οικογένειες, επιχειρήσεις, πολιτικά κόμματα, το κράτος μας έχουμε πέσει στα νύχια τοκογλύφων που εκπροσωπεί η τρόικα και τις οίδε ποιών άλλων. Πόσο άφρονες έχουμε αποδειχθεί ζώντας πέρα από τις οικονομικές μας δυνατότητες. Πόσο άφρονες και αδιόρθωτοι αποδειχθήκαμε εκλέγοντας κυβερνήτες που εξέθρεψαν την διαφθορά και την διαπλοκή, που ανέχθηκαν η μεθόδευσαν την καταλήστευσή μας, ατόμων, οικογενειών, οργανισμών, της πατρίδας μας.

Το πάθος της φιλαργυρίας που έχει αιχμαλωτίσει τον Αρπαγκόν τον κάνει κωμικοτραγικό πρόσωπο. Αυτός και τα παιδιά του δεν απολαμβάνουν τα πλούτη

του. Ο πλουτισμός έχει γίνει αυτοσκοπός της ζωής του. Τον επιδιώκει με περιορισμό των δαπανών μέχρι τσιγγουνιάς και με απόκτηση περισσότερων τιμαλφών και χρημάτων. Χαρακτηριστική η αντίδρασή του όταν χάνει προσωρινά την κασέλλα με τον θησαυρό του και όταν την ξαναβρίσκει. Η φιλαργυρία εκδηλώνεται και ως πλεονεξία. Και επειδή το ανικανοποίητο της ψυχής παραμένει και επιτείνεται εξελίσσεται σε απληστία. Όταν διψάμε, εάν αντί να πιούμε δροσερό νερό πίνουμε θαλασσινό νερό, δεν επιτείνεται η δίψα;

Η φιλαργυρία του Αρπαγκόν εκδηλώνεται με τις ενέργειές του και τους λόγους του. Στον Αστυνόμο δηλώνει ότι τα χρήματά του είναι η ζωή του. Οι οδηγίες που δίνει στο προσωπικό του σπιτιού, στα παιδιά του, στον μάγειρο και στον αμαξά αποσκοπούν στην ελαχιστοποίηση των δαπανών. Για την φιλαργυρία του μιλούν και πρόσωπα που τον γνωρίζουν, τα παιδιά του, η προξενήτρα Ευφροσύνη και ο υπηρέτης του.

Το πάθος του έχει γίνει δεσμοκτήριό του. Φοβάται μη χάσει τον θησαυρό του, γίνεται καχύποπτος, απομονώνεται. Δυσκολεύει όχι μόνον την δική του ζωή, αλλά και των παιδιών του και του υπηρετικού προσωπικού. Σχεδιάζει να παντρέψει την κόρη του Λίζα με εύπορο ηλικιωμένο, τον Ανσέλμη, πατέρα του αγαπημένου της Βαλέριου, για να μη δώσει προίκα.

Ελπίζοντας να αυξήσει το έχει του, επιδιώκει να νυμφευθεί την Μαριάννα, την νέα που αγαπά ο γιος του Κλεάνθης. Η προξενήτρα Ευφροσύνη εκμεταλλεύεται την αδυναμία του λέγοντάς του φανταστικά πράγματα για την νύφη και την προίκα της. Ο Αρπαγκόν γελοιοποιείται από την φιλαργυρία του, την ευπιστία του και λόγω της επιθυμίας του να νυμφευθεί μια πολύ νέα κοπέλα. Η υπόθεση αυτή τον φέρνει σε σύγκρουση με τον γιο του.

Αν ο φιλάργυρος Αρπαγκόν του Μολιέρου είναι κωμικοτραγικό πρόσωπο, στα δρώμενα της Μεγάλης Εβδομάδος έχουμε ένα τραγικό πρόσωπο. Δεν είναι ο Ιησούς που προδόθηκε, εγκαλείφθηκε, εμπαίχθηκε, βασανίστηκε, σταυρώθηκε, θανατώθηκε. Ο Ιησούς Χριστός είναι ο δια του θανάτου θανατώσας τον θάνατο. Ο φαινομενικά ηττημένος νικητής, ο φαινομενικά εξουδετερωμένος θριαμβευτής. Το τραγικό πρόσωπο είναι ο Ιούδας.

Μαθητής κοντά στον Ιησού άκουσε την διδασκαλία Του, είδε τα θαύματά Του. Τον επρόδωσε στους εχθρούς Του, στα όργανα του διαβόλου για τριάκοντα αργύρια. Εισέπραξε τριάκοντα αργύρια πουλώντας τον ατίμητο Μαργαρίτη. Εισέπραξε τα τριάκοντα αργύρια, αλλά δεν είχε ούτε υλικό όφελος. Τον Μαργαρίτη αυτός τον έχασε. Αυτοί, στους οποίους Τον παρέδωσε “φιλήματι” στον κήπο της Γεσθημανή στο σκοτάδι της νύχτας είχαν το ίδιο με αυτόν πνευματικό σκοτάδι. Πως να

εκτιμήσουν την ασύλληπτη αξία Του και να πωλήσουν τα πάντα για να Τον αποκτήσουν;

Στο έργο του Βενετσιάνου κωμωδιογράφου Κάρλο Γκολντόνι “Υπηρέτης δύο αφεντάδων” ο Τρουφαλδίνο καταφέρνει να υπηρετεί δύο κυρίους. Στη ζωή αυτό δεν είναι δυνατόν. Ο Κύριος μας έχει προειδοποιήσει: «Ουδείς δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν η γαρ τον ένα μισήσει και τον έτερον αγαπήσει, η ενός ανθέξεται και του ετέρου καταφρονήσει. Ου δύνασθε Θεώ δουλεύειν και μαμμωνά!» (Ματθ. 6 24). Και επειδή διατρέχουμε σοβαρό κίνδυνο να προτιμάμε τον μαμμωνά ενσυνείδητα η ανεπίγνωστα - είναι ισχυρός μαγνήτης, γι’ αυτό η λατρεία του είναι η πιο διαδεδομένη θρησκεία στον κόσμο - η Εκκλησία μας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προδοσία του Ιούδα κατά την Μεγάλη Τρίτη και Μεγάλη Τετάρτη. Όχι μόνον με τις Ευαγγελικές περικοπές.

“Αγνώμων φανείς και πονηρός ζηλότυπος, δώρον αξιόθεον λογοπραγεί, δι’ ου οφειλέσιον ελύθη αμαρτημάτων, καπηλεύων ο δεινός Ιούδας την φιλόθεον χάριν...”
“Λέγει πορευθείς τοις παρανόμοις άρχουσι. Τι μοι δούναι θέλετε, καγώ Χριστόν υμίν τον ζητούμενον τοις θέλουσι παραδώσω; Οικειότητα Χριστού Ιούδας αντwsάμενος Χρυσού...”. “Ω πηρωτικής φιλαργυρίας, άσπονδε! λήθης όθεν έτυχες, ότι ψυχής ουδ’ ως ισοστάσιος ο κόσμος, ως εδιδάχθης απογνώσει γαρ σαυτόν εβρόχισας ανάψας, προδότα...”. “Ότε η αμαρτωλός προσέφερε το μύρον, τότε ο μαθητής συνεφώνει τοις παρανόμοις· η μεν έχαιρε κενούσα το πολύτιμον, ο δε έσπευδε πωλήσαι τον ατίμητον· αύτη τον δεσπότην επεγίγνωσκεν, ούτος του δεσπότην εχωρίζετο· αύτη ηλευθερούτο και ο Ιούδας δούλος εγεγόνει του εχθρού...”. “Ω της Ιούδα αθλιότητος! εθεώρη την πόρνην φιλούσαν τα ίχνη και εσκεπτετο δόλω της προδοσίας το φίλημα. Εκείνη τους πλοκάμους διέλυσε και ούτος τω θυμώ εδεσμείτο, φέρων αντί μύρου την δυσώδη κακίαν...”. “Ήπλωσε η πόρνη τας τρίχας σοι τω δεσπότη, ήπλωσεν Ιούδας τας χείρας τοις παρανόμοις η μεν λαβείν την άφεισιν, ο δε λαβείν αργύρια...”. “Τον άρτον λαβών εις χείρας ο προδότης, κρυφίως αυτάς εκτείνει και λαμβάνει την τιμήν του πλάσαντος ταις οικείαις χερσί τον άνθρωπον και αδιόρθωτος έμεινεν ο Ιούδας ο δούλος και δόλιος”. “Ιούδας ο παράνομος, Κύριε, ο βάψας εν τω δείπνω την χείρα εν τω τρυβλίω μετά σου, εξέτεινεν ανόμως τας χείρας του λαβείν αργύρια και ο του μύρου λογισάμενος τιμήν, σε τον ατίμητον ουκ έφριξε πωλήσαι...”. “Ιούδας ο προδότης δόλιος ων, δολίω φιλήματι παρέδωκε τον Σωτήρα Κύριον· τον Δεσπότην των απάντων, ως δούλον πέπρακε τοις παράνομους...”. “Ιούδας ο δούλος και δόλιος, ο μαθητής και επίβουλος, ο φίλος και διάβολος, εκ των έργων απεφάνθη· ηκολούθη γαρ τω Διδασκάλω και καθ’ εαυτόν εμελέτα την προδοσίαν· έλεγεν εν εαυτώ· Παραδώσω τούτον και κερδήσω τα συναχθέντα χρήματα· επεζήτη δε και το μύρον πραθήναι και τον Ιησούν δόλω κρατηθήναι...” “Σήμερον ο Ιούδας το της

φιλοπτωχείας κρύπτει προσωπείον και της πλεονεξίας ανακαλύπτει την μορφήν...”.
“Ο τρόπος σου δολιότητος γέμει, παράνομε Ιούδα· νοσών γαρ φιλαργυρίαν, εκέρδησας μισανθρωπίαν· ει γαρ πλούτον ηγάπας, τι τω περί πτωχείας διδάσκοντι εφοίτας; ει δε και εφίλεις, ίνα τι επώλεις τον ατίμητον...”.

Και αφού μετά την καταδίκη του Διδασκάλου σου ομολόγησες “τοις αρχιερεύσι και τοις πρεσβυτέροις” “ήμαρτον παροδούς αίμα αθών”, γιατί δεν έσπευσες στον Ιησού να ζητήσεις συγγνώμη; Δεν κατενόησες, μεταμελήθηκες. Ο διάβολος σου έκλεισε τον δρόμο προς τον Σωτήρα, όχι αυτοί που τον φυλάκισαν. Ο δρόμος προς τον Γολγοθά ήταν ανοιχτός. Εκείνος θυσιάσθηκε και για σένα, Ιούδα. Σε περίμενε με απλωμένα στο σταυρό τα ματωμένα χέρια Του να σε δεχθεί. Προτίμησες την αγχόνη για να είσαι αιωνίως μακριά από την Αγάπη.

Μη μείνωμεν έξω του νυμφώνος Χριστού!

Νίκος Τσιρώνης

«ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΕΥΛΟΓΙΑ» Αρ. Τεύχους 140

Απρίλιος 2014